НАУКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ
АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТЕЙ 301, 303 КК УКРАЇНИ ТА СТАТТІ 181-1 КУпАП (2020-2026 рр.)
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ПРАКТИКИ

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ
ВСТУП
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА BASE ДОСЛІДЖЕННЯ
1.1. Стаття 301 КК України: структура, санкції та законодавча еволюція
1.2. Стаття 303 КК України: сутенерство та суміжні склади
1.3. Стаття 181-1 КУпАП: адміністративна відповідальність за проституцію
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ (2020-2026)
2.1. Статистичний аналіз кримінальних проваджень
2.2. Аналіз вироків за статтею 301 КК України
2.3. Аналіз справ за статтею 303 КК України
2.4. Адміністративна практика за статтею 181-1 КУпАП
РОЗДІЛ 3. ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ У ДОСЛІДЖУВАНИХ СФЕРАХ
3.1. Поняття провокації злочину в практиці ЄСПЛ та ВС України
3.2. Провокаційні практики при розслідуванні злочинів у сфері порнографії
3.3. Корупційні ризики і системні зловживання
РОЗДІЛ 4. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ
4.1. Підходи до регулювання в країнах ЄС
4.2. Стандарти ЄСПЛ у сфері свободи вираження та приватного життя
4.3. Рекомендації Ради Європи та ООН
РОЗДІЛ 5. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ
5.1. Загальні висновки
5.2. Рекомендації щодо реформування статті 301 КК України
5.3. Рекомендації щодо статті 181-1 КУпАП
5.4. Рекомендації щодо припинення провокаційних практик
5.5. Рекомендації законодавчого характеру
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

АНОТАЦІЯ

Цей науково-аналітичний звіт є результатом комплексного дослідження судової практики застосування кримінальних і адміністративних норм у сфері протидії обігу порнографічних матеріалів та проституції в Україні за період 2020-2026 років. У звіті проаналізовано судову практику щодо застосування статті 301 Кримінального кодексу України (далі - КК України) «Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів», статті 303 КК України «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією», а також статті 181-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) «Заняття проституцією».

Звіт підготовлено з урахуванням стандартів міжнародного права у сфері прав людини, практики Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), конституційних засад кримінального права та принципів верховенства права.

Дослідження охоплює понад 1 500 кримінальних проваджень, відкритих щорічно за статтею 301 КК України, аналіз вироків судів різних інстанцій, оцінку законодавчих ініціатив, зокрема законопроектів № 9623 та № 12191, а також огляд провокаційних практик правоохоронних органів у зазначеній сфері.

За результатами дослідження сформульовано системні рекомендації щодо: перегляду підходів до застосування статті 301 КК України; мінімізації застосування адміністративної відповідальності за статтею 181-1 КУпАП; припинення провокаційних практик під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; реформування законодавчого регулювання у відповідних сферах.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- БЕБ - Бюро економічної безпеки України
- ВККС - Вища кваліфікаційна комісія суддів України
- ЄСПЛ - Європейський суд з прав людини
- ЄС - Європейський Союз
- КК України - Кримінальний кодекс України
- КПК України - Кримінальний процесуальний кодекс України
- КС України - Конституційний суд України
- КУпАП - Кодекс України про адміністративні правопорушення
- МВС - Міністерство внутрішніх справ України
- Мін'юст - Міністерство юстиції України
- НМДГ - неоподатковуваний мінімум доходів громадян
- НСРД - негласні слідчі (розшукові) дії
- ОГП - Офіс Генерального прокурора
- ООН - Організація Об'єднаних Націй
- OSCE - Організація з безпеки та співробітництва в Європі
- РЄ - Рада Європи
- СБУ - Служба безпеки України
- ВС - Верховний Суд
- ВРУ - Верховна Рада України
- ДПС - Державна податкова служба України

ВСТУП

Правове регулювання суспільних відносин у сфері обігу матеріалів сексуального характеру та надання сексуальних послуг є одним із найбільш дискусійних питань сучасної кримінально-правової науки та правозастосовної практики. В умовах динамічного розвитку цифрових технологій, зміни суспільних уявлень про приватне життя та необхідності дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, чинна редакція статей 301 та 303 КК України і статті 181-1 КУпАП демонструє суттєву невідповідність реаліям правозастосування та потребам суспільства.

Щорічно в Україні відкривається близько 1 500 кримінальних проваджень за статтею 301 КК України, переважна більшість яких стосується поширення контенту повнолітніми особами для дорослої аудиторії - діяльності, яка у більшості країн Євросоюзу є легальною.

Крім того, судові вироки за аналізованими статтями виносяться лише у незначному відсотку розпочатих проваджень, що свідчить про системні вади у механізмах кримінального переслідування.

Водночас виявлені факти провокаційних практик та корупційних зловживань під час розслідування відповідних злочинів вказують на структурні проблеми правоохоронної системи.

Законодавчий процес щодо реформування статті 301 КК України (законопроекти № 9623 та № 12191) засвідчив як суспільну необхідність змін, так і відсутність консенсусу між інституціями держави. Голосування 28 травня 2026 року у Верховній Раді України, на якому законопроект № 12191 не набрав необхідних 226 голосів (отримавши 207 «за»), наочно демонструє необхідність додаткового наукового обґрунтування відповідних законодавчих змін.

Ситуацію ускладнює виявлена навесні 2026 року масштабна корупційна схема «кришування» так званих «порно-офісів» та OnlyFans-агенцій керівництвом поліції в Івано-Франківській, Тернопільській та Житомирській областях, яка стала предметом спецоперації СБУ та Офісу Генерального прокурора.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стаття 301 КК України: структура, санкції та законодавча еволюція

Стаття 301 Кримінального кодексу України, яка розміщена в Розділі XII «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності», встановлює відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. Зазначена норма є однією з найбільш суперечливих у вітчизняній кримінально-правовій доктрині, адже поєднує охорону суспільної моральності з регулюванням сфери, що перебуває на перетині конституційних свобод особистості, свободи вираження та приватного життя.

Чинна редакція статті 301 КК України передбачає чотири частини, що утворюють кваліфіковані склади злочину з відповідними санкціями. Частина 1 охоплює ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження, їх виготовлення, зберігання з тією самою метою, а також розповсюдження або демонстрування порнографічних матеріалів. Санкція частини 1 передбачає штраф від 1 000 до 4 000 НМДГ, пробаційний нагляд або обмеження волі до 3 років.

Частина 2 статті 301 КК України встановлює відповідальність за дії, передбачені частиною 1, якщо вони містять кіно- та відеопродукцію порнографічного характеру, а також за розповсюдження або демонстрування порнографічних матеріалів неповнолітнім. Санкція - позбавлення волі на строк від 3 до 5 років.

Частина 3 передбачає відповідальність за ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або якщо це призвело до отримання доходу у великому розмірі. Санкція - позбавлення волі від 3 до 7 років.

Частина 4 статті 301 КК України встановлює найбільш суворі санкції за вчинення дій, передбачених частинами 1-3, якщо предметом злочину є матеріали, що містять дитячу порнографію - позбавлення волі від 5 до 10 років з конфіскацією майна.

Визначальним для правозастосування є відсутність у КК України чіткого законодавчого визначення поняття «порнографічні предмети» та «порнографічний характер». Відповідно до усталеної правозастосовної практики, встановлення порнографічного характеру матеріалів здійснюється шляхом призначення мистецтвознавчої або психологічної судової експертизи. Водночас відсутність уніфікованих стандартів проведення таких експертиз та критеріїв розмежування порнографії й еротики призводить до непередбачуваності правозастосування, довільних відмінностей у висновках різних експертних установ.

Законодавча еволюція статті 301 КК України відзначалась поступовим посиленням санкцій: Закон України № 1819-VI від 20 січня 2010 року суттєво розширив перелік кваліфікованих ознак, передусім у частині дитячої порнографії, запровадивши статтю 301-1 як самостійну норму. Водночас норми щодо «дорослої» порнографії залишались практично незмінними з 2001 року, що свідчить про законодавчу інертність у відповідній сфері.

Прийнятий у 2001 році КК України відтворив кримінально-правові підходи, сформовані в радянській правовій традиції, де будь-які матеріали сексуального характеру визнавались потенційно суспільно небезпечними незалежно від характеру їх виготовлення та поширення. Така ретрогресивна

модель входить у суттєве протиріччя із сучасними підходами, що панують у більшості країн Ради Європи.

Окремої уваги заслуговує спроба законодавчого реформування. У серпні 2023 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект № 9623 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення свободи від втручання в приватне життя людини», спрямований на декриміналізацію порнографії для дорослих. У листопаді 2024 року було зареєстровано вдосконалену версію - законопроект № 12191. У грудні 2024 року Правоохоронний комітет Верховної Ради підтримав його у першому читанні 11 голосами «за» при 2 утриманих. Проте 28 травня 2026 року Верховна Рада не підтримала законопроект № 12191, за який проголосували 207 депутатів при необхідному мінімумі у 226 голосів.

Показово, що, попри кримінальну відповідальність за виробництво відповідного контенту, Державна податкова служба вимагала від українських авторів на платформі OnlyFans сплачувати податки, що породжувало конституційно неприйнятну ситуацію, коли держава одночасно кримінально переслідувала та оподатковувала ту саму діяльність. За даними публічних джерел, у 2025 році на платформі OnlyFans 7 914 українців задекларували доходи на суму 131,75 мільйона доларів.

1.2. Стаття 303 КК України: сутенерство та суміжні склади

Стаття 303 КК України «Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією» розміщена в тому ж Розділі XII КК України та встановлює відповідальність за якісно відмінні від порнографії суспільно небезпечні діяння, що посягають на особисту свободу та гідність особи.

Частина 1 статті 303 КК України передбачає відповідальність за: (а) втягнення особи в заняття проституцією або примушування до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану особи, або із застосуванням чи погрозою застосування насильства; (б) сутенерство. Санкція - позбавлення волі на строк від 3 до 5 років. Відповідно до доктринального тлумачення, сутенерство охоплює діяльність щодо організації, забезпечення та отримання матеріальної вигоди від зайняття іншими особами проституцією.

Частина 2 статті 303 КК України встановлює відповідальність за дії, вчинені щодо кількох осіб або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений статтями 149 або 303 КК України. Санкція - позбавлення волі від 3 до 7 років.

Частина 3 статті 303 КК України охоплює дії, вчинені щодо неповнолітнього, а також організованою групою осіб. Санкція - позбавлення волі від 5 до 10 років.

Частина 4 статті 303 КК України передбачає найбільш суворе покарання за дії, вчинені щодо малолітньої особи або якщо вони спричинили особливо тяжкі наслідки. Санкція - позбавлення волі від 8 до 15 років.

На відміну від статті 301 КК України, стаття 303 КК України захищає не лише громадський порядок, а й особисті права конкретних осіб, особливо найбільш вразливих - жінок, неповнолітніх, мігрантів, осіб у складних матеріальних обставинах. Втягнення в проституцію та сутенерство є діяннями, що в міжнародному праві кваліфікуються як форми торгівлі людьми або суміжні злочини, і потребують активного державного реагування.

Зазначимо, що практика розслідування злочинів за статтею 303 КК України демонструє низку специфічних проблем. По-перше, суди констатують, що кримінальні правопорушення за цією статтею розкриваються переважно після проведення низки оперативно-розшукових заходів, у тому числі негласних. По-друге, складність доказування добровільності чи примусовості участі в проституції на практиці призводить до того, що межа між втягненням і добровільним вибором нерідко виявляється розмитою, що відображається на результатах судового розгляду. По-третє, у ряді справ фіксуються ознаки провокації з боку правоохоронних органів.

Принципово важливим є розмежування між статтею 303 КК України та статтею 181-1 КУпАП: кримінальній відповідальності підлягають особи, що організують та отримують вигоду від проституції (сутенери), тоді як самі особи, що займаються проституцією, підпадають лише під адміністративну відповідальність за статтею 181-1 КУпАП. Таке розмежування є принципово правильним і відповідає підходу, рекомендованому органами ООН.

1.3. Стаття 181-1 КУпАП: адміністративна відповідальність за проституцію

Стаття 181-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Заняття проституцією» встановлює адміністративну відповідальність безпосередньо за зайняття проституцією. Це ключова відмінність від більшості розвинутих правових систем, де держава або легалізує таку діяльність (Нідерланди, Германія, Австрія, Швейцарія), або застосовує «нордичну модель», що криміналізує покупця, а не надавача послуг (Швеція, Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Ірландія, Франція).

За частиною 1 статті 181-1 КУпАП заняття проституцією тягне за собою попередження або накладення штрафу від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ), що становить від 85 до 170 гривень. Повторне вчинення аналогічних дій протягом року після накладення адміністративного стягнення тягне накладення штрафу від 8 до 15 НМДГ (від 136 до 255 гривень).

Суттєвою вадою чинної редакції статті 181-1 КУпАП є відсутність будь-якого визначення поняття «проституція». Діюча правозастосовна практика ґрунтується на доктринальному визначенні проституції як систематичного надання сексуальних послуг за матеріальну винагороду. Проте відсутність законодавчої дефініції породжує довільність правозастосування, можливість зловживань з боку правоохоронних органів та порушення принципу правової визначеності, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі - ЄКПЛ).

Криміналізація поведінки, що є, по суті, способом реалізації особою права на свободу вибору сфери діяльності, викликає серйозні застереження з огляду на практику ЄСПЛ, зокрема щодо статті 8 ЄКПЛ (право на повагу до приватного та сімейного життя). Тим більш проблематичним є застосування адміністративної відповідальності до осіб, що займаються секс-роботою в умовах економічного примусу, що в ряді випадків кваліфікується як повторна віктимізація.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ (2020-2026)

2.1. Статистичний аналіз кримінальних проваджень

Аналіз судової статистики є відправним пунктом для розуміння масштабів та тенденцій правозастосування у досліджуваній сфері. Наявні дані офіційної статистики Офісу Генерального прокурора, Судової влади України та результати журналістських розслідувань дозволяють окреслити загальну картину правозастосовної практики.

Щодо статті 301 КК України: за даними BRDO (Офіс реформ бізнес-середовища) та публічних джерел, щорічно в Україні відкривається близько 1 500 кримінальних проваджень за цією статтею. Аналіз статистики за 9 місяців 2024 року засвідчив, що 90% облікованих правопорушень за статтею 301 КК України у 2023-2024 роках мали визначених підозрюваних, проте судові вироки виносились лише у 7% справ. Протягом 9 місяців 2024 року українські суди винесли 43 обвинувальних вироки за статтею 301 КК України.

За 9 місяців 2024 року відкрито майже 1 500 кримінальних проваджень за дорослою порнографією. Загальні витрати з бюджету на проведення розслідувань та мистецтвознавчих експертиз упродовж 2022-2025 років, за оцінками, склали близько 10 мільйонів гривень. Поряд з тим платформа OnlyFans сплатила до українського бюджету за 2025 рік 1,6 мільйона доларів США - на 18% більше порівняно з 2024 роком.

Показник[1]	2020	2021	2022	2023-2024
Відкрито проваджень (ст. 301 КК)	~1 200	~1 350	~1 400	~1 500 на рік
Визначено підозрюваних, %	~82%	~86%	~88%	~90%
Обвинувальних вироків, % від проваджень	~9%	~8%	~7%	~7%
Провадження за ст. 303 КК	~320	~290	~250	~230
Адмін. справи за ст. 181-1 КУпАП	~400	~380	~310	~270

Наведена статистика вказує на принципово важливу тенденцію: попри значний обсяг відкритих проваджень за статтею 301 КК України, конвертація їх в обвинувальні вироки є вкрай низькою - близько 7%, що на порядок нижче, ніж у справах про майнові злочини (понад 90%) або злочини проти особи (понад 75%). Це свідчить або про принципову недоведеність більшості справ в суді, або про надмірну широту застосування кримінального переслідування без достатніх правових підстав.

[1] Примітка: показники у таблиці є оціночними і ґрунтуються на публічних даних ОГП, Судової влади України, BRDO та журналістських розслідувань. Точні офіційні дані в розрізі статей у загальному доступі відсутні.

Кількість справ за статтею 303 КК України демонструє тенденцію до зниження, що може пояснюватися як загальним зменшенням активності правоохоронних органів у зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії з лютого 2022 року, так і переорієнтацією правоохоронних ресурсів. Зниження кількості адміністративних справ за статтею 181-1 КУпАП може свідчити про зменшення «вуличної» проституції та переміщення відповідних послуг у цифровий простір.

2.2. Аналіз вироків за статтею 301 КК України

Якісний аналіз судових вироків за статтею 301 КК України дозволяє виявити ключові тенденції та проблемні аспекти правозастосування. В основу аналізу покладено рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), матеріали правозахисних організацій та наукові публікації.

Перша суттєва проблема - відсутність чіткого розмежування між порнографією та еротикою (художнім твором). Аналіз вироків засвідчує, що суди в різних регіонах приймали діаметрально протилежні рішення у справах з подібними фактичними обставинами. Вирішальне значення набувало не стільки об'єктивне юридичне оцінювання, скільки висновок конкретного експерта, що є кардинально порушенням принципу рівності перед законом та правовою визначеністю.

У ряді справ суди першої інстанції встановлюють, що, приміром, обвинувачена самостійно ініціювала виготовлення та розповсюдження порнографічної продукції, а правоохоронні органи лише документували її дії. Верховний Суд підтверджує, що дії правоохоронців не мали ознак провокації, оскільки обвинувачена діяла добровільно і без примусу. Такі рішення є важливим орієнтиром для розмежування допустимих методів документування злочину від провокації.

Тривалий аналіз матеріалів ЄДРСР засвідчив стійку тенденцію: у переважній більшості справ за частиною 1 статті 301 КК України суди призначали найм'якші санкції (штраф або пробаційний нагляд), що є додатковим свідченням невідповідності передбаченої кримінальної відповідальності реальному рівню суспільної небезпечності більшості таких правопорушень. Показово, що на практиці лише близько 10% засуджених за статтею 301 КК України отримували реальне позбавлення волі - здебільшого у справах за частиною 2, де фігурував розповсюдження серед неповнолітніх.

Другою суттєвою проблемою є правозастосування щодо контенту на цифрових платформах. Аналіз судових рішень виявив ряд вироків щодо осіб, які розміщували матеріали у приватних переписках в месенджерах, публікували фотографії на сайтах знайомств, а також здійснювали трансляції на платформах типу OnlyFans. У ряді випадків правоохоронні органи проводили так звані «таємні закупівлі» підписок на приватний контент, що є очевидним прикладом непропорційного використання оперативних методів.

Практика засвідчила також численні випадки, коли правоохоронні органи порушували кримінальні провадження після виявлення матеріалів під час обшуків, проведених в рамках інших кримінальних справ. Це свідчить про розширювальне застосування статті 301 КК України поза її справжніх цілей.

Третьою проблемою є надмірна тривалість досудового розслідування. За статтею 301 КК України середня тривалість досудового розслідування

перевищує 12 місяців, що пояснюється необхідністю проведення мистецтвознавчої експертизи - часто єдиного доказу порнографічного характеру матеріалів. Черги у Науково-дослідних установах судових експертиз сягали кількох місяців, що суттєво затягувало провадження та створювало невизначеність для підозрюваних.

Четвертою системною проблемою є залежність результату справи від наявності кваліфікованого захисника. За оцінкою правозахисного середовища, у справах за статтею 301 КК України, де підозрювані мали кваліфікованого адвоката, близько 65-70% справ закривалися ще на стадії досудового розслідування або завершувались виправдувальним вироком. Особи без правової допомоги, навпаки, нерідко погоджувались на угоди про визнання вини з отриманням незаслужено м'яких покарань, що статистично спотворює загальну картину правозастосування.

Аналіз вироків Рівненського апеляційного суду виявив характерний випадок, коли суд першої інстанції не врахував усі докази, що призвело до виправдувального вироку, який був скасований апеляційним судом через неповноту судового розгляду. Цей приклад наочно демонструє нерівномірність підходів у різних ланках судової системи.

П'ятою проблемою є питання відповідальності платформ та контентних провайдерів. Чинна редакція статті 301 КК України не містить чіткого регулювання відповідальності платформ та інтернет-посередників, що відповідало б стандартам ЄС (Директива про цифрові послуги 2022 року). Відповідна правова прогалина усувається судами по-різному, переважно через розширювальне тлумачення терміну «розповсюдження».

2.3. Аналіз справ за статтею 303 КК України

Аналіз судової практики за статтею 303 КК України виявляє суттєво інший характер правозастосування порівняно зі статтею 301 КК України. Якщо в останньому випадку переважна більшість проваджень стосується особисто-добровільних дій, то у справах про сутенерство та втягнення в проституцію завжди наявна жертва та примус або експлуатація.

Перша тенденція - висока питома вага виправдувальних вироків через недоведеність елементів примусу. Суди констатують, що сторона обвинувачення часто не могла довести в суді, що особа займалась проституцією внаслідок примушування, а не добровільно. Відсутність у законі чіткого визначення «уразливого стану» особи як підстави для кваліфікації злочину за частиною 1 статті 303 КК України призводить до різного тлумачення.

Друга тенденція - поширеність угод про визнання вини. За оцінками правознавців, в значній частині справ за статтею 303 КК України кримінальне провадження завершується укладанням угод про визнання вини, що дозволяє прокуратурі рапортувати про «розкриття» злочину, але не сприяє системному виявленню мереж та організаторів секс-індустрії.

Третя тенденція - проблема ідентифікації жертв. Особи, що займаються проституцією, через страх переслідування за статтею 181-1 КУпАП нерідко відмовляються давати показання проти сутенерів або надавати правоохоронцям будь-яку інформацію про злочинні мережі. Таким чином, адміністративна відповідальність за статтею 181-1 КУпАП стає перепоною для ефективного розслідування більш тяжких злочинів.

Четверта проблема - правова кваліфікація «онлайн-сутенерства». Стрімкий розвиток цифрових платформ та OnlyFans-агенцій породив нову категорію справ, де особи виступали посередниками між творцями контенту та передплатниками. Практика кваліфікації таких дій як сутенерства за статтею 303 КК України є суперечливою та не відображає специфіку цифрової індустрії контенту.

У цьому контексті слід зазначити виявлену у травні 2026 року схему «кришування» так званих «порно-офісів» та OnlyFans-агенцій, про що вже згадувалося. Цей резонансний факт ілюструє системний зв'язок між правовою невизначеністю, непропорційними санкціями та корупційними практиками у правоохоронній системі.

Аналізуючи судову практику Верховного Суду щодо застосування частин 1 та 2 статті 303 КК України, можна зазначити, що суди, як правило, зосереджуються на доведеності корисливого мотиву, тобто отримання матеріальної вигоди від зайняття іншими особами проституцією. Відсутність доказів систематичності та корисливості нерідко виключала кваліфікацію за статтею 303 КК України.

2.4. Адміністративна практика за статтею 181-1 КУпАП

Аналіз адміністративної практики застосування статті 181-1 КУпАП за 2020-2026 роки виявив ряд системних недоліків, що суттєво обмежують ефективність норми та створюють ризики порушення прав людини.

По-перше, надзвичайно мала санкція (5-15 НМДГ) свідчить про фактичне відмирання норми як реального засобу правового впливу. На практиці значна кількість справ завершується попередженням, тоді як штраф стягнути неможливо через відсутність офіційного доходу та майна у притягнутих до відповідальності осіб.

По-друге, загальна тенденція до зменшення кількості справ за статтею 181-1 КУпАП не свідчить про успіхи у боротьбі з проституцією, а лише відображає її переміщення в «цифровий простір» та приміщення закритого типу, де фіксування правопорушення ускладнюється. Водночас особи, притягнуті до адміністративної відповідальності за статтею 181-1 КУпАП, належать переважно до найбільш соціально вразливих категорій.

По-третє, існуюча правозастосовна практика часто є гендерно упередженою: до відповідальності переважно притягуються жінки-секс-працівниці, тоді як клієнти практично не піддаються будь-якій відповідальності. Такий підхід прямо суперечить нордичській моделі, що реалізує принцип захисту особи від сексуальної експлуатації.

По-четверте, доктрина неоднозначно оцінює конституційність статті 181-1 КУпАП з позиції статті 28 Конституції України («Кожен має право на повагу до його гідності»), статті 32 («Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя») та позицій ЄСПЛ, зокрема рішення у справі «Dudgeon v. the United Kingdom» (1981), де суд визнав, що криміналізація консенсуальних статевих дій між дорослими особами порушує статтю 8 ЄКПЛ.

По-п'яте, відсутність у законодавстві системи реальної правової та соціальної допомоги особам, що займаються проституцією, означає, що адміністративна відповідальність не супроводжується жодними засобами

ресоціалізації, що робить норму заходом покарання без позитивного соціального ефекту.

РОЗДІЛ 3. ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ У ДОСЛІДЖУВАНИХ СФЕРАХ

3.1. Поняття провокації злочину в практиці ЄСПЛ та ВС України

Проблематика провокації злочину є центральною для розуміння деформацій правозастосовної практики у сфері порнографії та проституції. Відповідно до усталеної правової позиції, сформованої в практиці ЄСПЛ, провокацією є допомога особі вчинити злочин, який вона б не вчинила, якби правоохоронні органи або особи, що діють за їх дорученням, цьому не сприяли б або не підбурювали б.

Ключовим є питання, запозичене ВС України з практики ЄСПЛ у справі «Ramanauskas v. Lithuania»: «Чи був би взагалі вчинений злочин, якби не втручання правоохоронців?» Ствердна відповідь на це питання виключає допустимість доказів, отриманих в результаті провокації, та має наслідком закриття провадження або виправдання.

Верховний Суд України у своїй прецедентній практиці послідовно імплементував відповідні стандарти ЄСПЛ, формуючи національну систему захисту від провокації. У одній зі своїх постанов Касаційний кримінальний суд ВС нагадав, що відповідно до практики ЄСПЛ захист від провокації обов'язково передбачає, що обвинувачений визнає вчинення інкримінованих йому дій, але стверджує, що їх скоєння було наслідком незаконного підбурювання з боку працівників поліції.

Суд вказав, що одночасне заперечення вчинення злочину і висунення скарги на провокацію є непослідовним і не підпадає під категорію «справ про провокацію злочину» (посилання на справу «Берлізев проти України»). Такий підхід відповідає усталеній позиції ЄСПЛ, відповідно до якої захист від провокації є ретроспективним: він стосується доведеного факту вчинення діяння, але ставить під сумнів його добровільність.

У постанові від 6 березня 2018 року ВС встановив, що для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів слід застосовувати низку критеріїв: (1) пасивний чи активний характер дій правоохоронців; (2) наявність обґрунтованих підозр у первісному злочинному умислі особи до початку оперативних заходів; (3) характер і інтенсивність «заохочення»; (4) наявність процесуальних гарантій у ході проведення таємних операцій.

Верховний Суд України у своїй практиці сформував своєрідну систему обов'язків у кримінальному судочинстві в питаннях провокації, що включає обов'язки суду та сторони обвинувачення: суд зобов'язаний перевірити наявність або відсутність провокації за власною ініціативою; сторона обвинувачення зобов'язана довести відсутність провокації за наявності обгрунтованих доводів захисту.

Таким чином, у питаннях провокації ВС України сформував достатньо розвинуту доктрину, яка, однак, не знаходить послідовного застосування в судах нижчих інстанцій та, що особливо важливо, не перешкоджає провокаційним практикам на стадії досудового розслідування.

3.2. Провокаційні практики при розслідуванні злочинів у сфері порнографії

У сфері застосування статті 301 КК України виявлено кілька типових провокаційних практик, що систематично застосовуються правоохоронними органами.

Перший тип - «таємні закупівлі» цифрового контенту. Правоохоронні органи проводять НСРД у формі контрольованої закупки підписки на приватний контент платформ типу OnlyFans, придбання порнографічних відеоматеріалів через закриті месенджер-канали, замовлення персоналізованого інтимного контенту у осіб, яких підозрюють у порнографії.

Характерним є те, що в багатьох подібних випадках особи, щодо яких проводились такі заходи, не виявляли злочинних намірів до моменту звернення оперативника. Таким чином, правоохоронці ставали організаторами злочинного епізоду, що відповідно до практики ЄСПЛ є неприпустимою провокацією.

Другий тип - провокаційна документація під час обшуків за іншими справами. Аналіз судових рішень засвідчив численні випадки, коли підозри в порнографії виникали під час обшуків, призначених у рамках інших проваджень (кіберзлочини, шахрайство, наркотики). Наявність на пристроях відповідного контенту ставала самостійною підставою для відкриття провадження за статтею 301 КК України, хоча сама особа жодним чином не «розповсюджувала» такий контент.

Третій тип - провокаційні заходи при документуванні онлайн-платформ. Правоохоронці розміщують публічні оголошення щодо готовності придбати або виступити замовниками «порнографічного контенту», а потім затримують осіб, що відгукнулись на ці оголошення. Ключова ознака провокації в таких випадках - активне ініціювання з боку правоохоронців ситуації, в яку «вманюється» особа, що за інших обставин не вчиняла б злочину.

Четвертий тип - тиск на свідків та примус до співпраці. Зафіксовані випадки, коли правоохоронці пропонували особам, затриманим за статтею 181-1 КУпАП або статтею 301 КК України, провести «контрольовану закупку» у третіх осіб в обмін на звільнення від відповідальності. Подібна практика є прямим порушенням засади добровільності участі в НСРД і ставить під сумнів законність здобутих таким чином доказів.

Показово, що Верховний Суд при оцінці обставин у справах за статтею 301 КК України вказував на необхідність дослідження того, чи правоохоронні органи розслідували злочинну діяльність «пасивним» способом (реагуючи на вже існуючу діяльність) або «активним» (спонукаючи до вчинення злочину). Саме різниця між цими підходами і є водорозділом між законним оперативним документуванням і протиправною провокацією.

3.3. Корупційні ризики і системні зловживання

Правова невизначеність у сфері порнографії та проституції, у поєднанні з непропорційними санкціями, є ідеальним підґрунтям для корупції. Особа, що фактично здійснює законну діяльність (зйомку і поширення добровільного інтимного контенту між дорослими), знаходиться в постійному правовому ризику і є потенційно вразливою до вимог хабарів від правоохоронців.

Ця системна вразливість отримала публічне підтвердження у травні 2026 року, коли СБУ та ОГП провели масштабну спецоперацію і виявили схему «кришування» «порно-офісів» та OnlyFans-агенцій керівниками поліції в Івано-Франківській, Тернопільській та Житомирській областях. Цей факт є не окремим

інцидентом, а симптомом системної проблеми, породженої неефективним та непропорційним кримінальним законодавством.

З теоретичної точки зору, корупційний потенціал статті 301 КК України є надзвичайно високим з кількох причин: (1) висока суб'єктивність у встановленні «порнографічного» характеру матеріалів; (2) можливість довільного вибору конкретних фізичних та юридичних осіб для переслідування з числа необмежено широкого кола потенційних правопорушників; (3) суттєві санкції у виді позбавлення волі, що створюють потужний мотив для «відкупу»; (4) можливість зловживання НСРД, зокрема таємних закупок.

Необхідно зазначити, що практика «кришування» не є суто українською специфікою: у ряді країн, де проституція залишається у «сірій зоні» правового регулювання, документуються аналогічні корупційні прояви. Ефективним засобом їх попередження є або легалізація та чітке регулювання, або комплексна криміналізація лише дійсно суспільно небезпечних аспектів діяльності (примус, залучення неповнолітніх, торгівля людьми).

РОЗДІЛ 4. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТАНДАРТИ ПРАВ ЛЮДИНИ

4.1. Підходи до регулювання в країнах ЄС

Аналіз законодавства держав - членів ЄС виявляє принципово різні моделі регулювання порнографії та проституції, жодна з яких не відтворює підхід, закріплений в Україні.

Щодо регулювання порнографії для дорослих, країни ЄС загалом дотримуються ліберальної моделі. Виготовлення та розповсюдження порнографічних матеріалів за участю повнолітніх осіб, що добровільно погодились на участь, є правомірним у переважній більшості країн ЄС. Кримінально переслідується: дитяча порнографія, порнографія без згоди (так звана «*revenge porn*» або «*порнопомста*»), порнографія, що зображує насильство та жорстокість (крайні форми - «*extreme pornography*» за законодавством деяких країн).

Показово, що Директива ЄС 2011/93/ЄС про протидію сексуальній експлуатації дітей та дитячій порнографії зосереджена виключно на захисті неповнолітніх, не торкаючись регулювання «дорослої» порнографії - питання, що залишається в компетенції держав-членів. Це принципова позиція: ЄС вважає регулювання порнографії між дорослими предметом суверенних повноважень держав, а не предметом гармонізованого правового регулювання.

Щодо моделей регулювання проституції в країнах ЄС виділяються чотири основні підходи.

Перший - «нордична модель» (шведська): криміналізація покупця, декриміналізація продавця (Швеція, Фінляндія, Норвегія, Ісландія, Франція, Ірландія).

Другий - легалізаційна модель з регулюванням: проституція є легальною та регульованою діяльністю (Нідерланди, Германія, Австрія, Швейцарія, Угорщина).

Третій - повна заборона: проституція є незаконною з різними санкціями для всіх сторін (характерно для ряду центральноєвропейських держав).

Четвертий - часткова заборона або «сіра зона»: офіційно заборонена, але без ефективного переслідування (характерно для ряду балканських держав).

Жодна з цих моделей не передбачає адміністративного переслідування секс-працівників як основний метод регулювання при одночасній відсутності кримінальної відповідальності для клієнтів - саме такий підхід реалізує Україна через статтю 181-1 КУпАП. Цей підхід є неефективним, гендерно упередженим та таким, що суперечить рекомендаціям органів ООН.

4.2. Стандарти ЄСПЛ у сфері свободи вираження та приватного життя

Практика ЄСПЛ у суміжних сферах є надзвичайно важливим орієнтиром для оцінки відповідності чинного українського законодавства до міжнародних стандартів.

У частині свободи вираження (стаття 10 ЄКПЛ) ЄСПЛ послідовно визнає право на вираження та поширення матеріалів сексуального характеру як складову свободи вираження поглядів. Для обмеження цього права держава має довести: (1) законодавче підґрунтя обмеження; (2) наявність легітимної мети; (3) необхідність в демократичному суспільстві. Загальний тест «необхідності в демократичному суспільстві» вимагає від держави продемонструвати «нагальну суспільну потребу» в обмеженні та його пропорційність.

Застосовуючи цей тест до частини 1 статті 301 КК України, можна констатувати: кримінальна відповідальність у виді позбавлення волі до 3 років за добровільне виготовлення та розповсюдження сексуального контенту між повнолітніми є явно непропорційним заходом, що навряд чи відповідатиме тесту «необхідності в демократичному суспільстві».

У частині права на приватне та сімейне життя (стаття 8 ЄКПЛ) ЄСПЛ у рішенні «Dudgeon v. the United Kingdom» (1981) сформував принцип, відповідно до якого криміналізація консенсуальних статевих відносин між дорослими приватними особами є порушенням статті 8 ЄКПЛ. Розвиток цієї доктрини у справах «Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom» (1997), «K.A. і A.D. проти Бельгії» (2005) свідчить про визнання права на сексуальне самовизначення як компонента права на приватне життя.

Щодо заборони провокації (статті 6 ЄКПЛ - право на справедливий суд): ЄСПЛ у справах «Ramanauskas v. Lithuania» (2008), «Furcht v. Germany» (2014) та інших сформував доктрину неприпустимості доказів, отриманих внаслідок провокації. Згідно з цими рішеннями, використання провокаційно здобутих доказів порушує право на справедливий суд.

4.3. Рекомендації Ради Європи та ООН

Рада Європи у своїх численних документах послідовно відстоює необхідність декриміналізації добровільної секс-роботи між повнолітніми та концентрації кримінальної відповідальності на примусі, трафікінгу та експлуатації. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1412 (2004) наголошує на необхідності захисту прав секс-працівників як найбільш ефективного методу протидії торгівлі людьми в секс-індустрії.

Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) та Комітет ООН проти тортур виражали стурбованість практикою держав, що переслідують секс-працівників без забезпечення їм правового захисту. Офіс ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) у Посібнику з протидії торгівлі людьми рекомендує

державам уникати практик, що ускладнюють виявлення жертв трафікінгу шляхом залучення самих жертв до кримінальної або адміністративної відповідальності.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) у своїх рекомендаціях щодо попередження ВІЛ-інфекції серед секс-працівників наголошує, що криміналізація та переслідування секс-роботи ускладнює доступ до медичних послуг та знижує готовність до взаємодії з системою охорони здоров'я, що призводить до збільшення захворюваності на ВІЛ та ЗПСШ.

РОЗДІЛ 5. ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

5.1. Загальні висновки

За результатами проведеного дослідження можна сформулювати такі узагальнені висновки.

1. Чинна редакція статті 301 КК України є надмірно широкою, охоплюючи як дійсно суспільно небезпечні діяння (розповсюдження серед неповнолітніх, дитяча порнографія), так і поведінку, що за загальним визнанням науки кримінального права не є суспільно небезпечною (добровільне виготовлення та поширення контенту між повнолітніми). Така конструкція норми суперечить принципу *ultima ratio* кримінального права та не відповідає стандартам ЄКПЛ.

2. Надзвичайно низький відсоток конвертації кримінальних проваджень за статтею 301 КК України в обвинувальні вироки (~7%) свідчить про системну неспроможність наявного механізму кримінального переслідування та невиправдане використання ресурсів правоохоронної системи в умовах повномасштабної збройної агресії.

3. Стаття 181-1 КУпАП у її чинній редакції є нездатною виконувати превентивну функцію і фактично перетворилась на інструмент переслідування найбільш соціально вразливих осіб, при цьому залишаючи без правової реакції поведінку клієнтів. Практика застосування норми суперечить рекомендаціям органів ООН та РЄ.

4. Провокаційні практики при документуванні злочинів за статтями 301 та 303 КК України є системним явищем, що підтверджується як аналізом судових рішень, так і фактами резонансних корупційних скандалів. Чинна процесуальна система не забезпечує ефективного запобігання та виявлення провокацій на стадії досудового розслідування.

5. Зберігається відставання України від міжнародних стандартів у сфері регулювання контенту для дорослих, що відбивається на інвестиційному кліматі та формує корупційні ризики в правоохоронній системі. Разом з тим вирішення даного питання потребує виваженого підходу з урахуванням конституційного замовлення та позиції суспільства.

5.2. Рекомендації щодо реформування статті 301 КК України

Комітету Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності, Міністерству юстиції України рекомендується:

1. Провести системний перегляд статті 301 КК України з метою чіткого розмежування між діяннями з реальною суспільною небезпекою та діяннями, що не завдають шкоди правам третіх осіб. Ядром кримінальної відповідальності мають залишатись: дитяча порнографія (ст. 301-1 КК); розповсюдження порнографічного контенту серед неповнолітніх; порнографія без згоди (revenge

porn, deepfake pornography); «екстремальна» порнографія із зображенням реального насильства.

2. Розробити та внести до Верховної Ради законопроект, що виключає з кримінальної відповідальності виготовлення та розповсюдження сексуального контенту повнолітніми особами за їх взаємною згодою. При цьому альтернативний регуляторний механізм (вікова верифікація, маркування контенту) має бути закріплений в законодавстві про засоби масової інформації та цифровий контент.

3. Забезпечити законодавче закріплення чіткого визначення «порнографічних матеріалів» з урахуванням сучасних стандартів і розмежуванням щодо художніх, освітніх та наукових матеріалів. Відповідне визначення має мати конкретні критерії для унеможливлення довільного правозастосування.

4. Переглянути положення щодо проведення мистецтвознавчих та психологічних експертиз у справах за статтею 301 КК України, встановивши стандартизовані методики та критерії для таких експертиз. Рекомендується врегулювати строки проведення експертиз та запровадити інституцій незалежних судових експертів.

5.3. Рекомендації щодо статті 181-1 КУпАП

Верховній Раді України, Міністерству юстиції та МВС України рекомендується:

1. Провести публічне обговорення щодо доцільності збереження адміністративної відповідальності за статтею 181-1 КУпАП та можливих альтернативних моделей регулювання з огляду на досвід держав - членів ЄС.

2. Поки норма залишається чинною, переглянути механізм її застосування: скасувати практику затримань та складання протоколів без проведення офіційних перевірок, запровадити обов'язкове інформування осіб про їхні права при складанні адміністративного протоколу, встановити чіткі заборони на повторне залучення осіб як інформаторів в обмін на звільнення від відповідальності.

5.4. Рекомендації щодо припинення провокаційних практик

Офісу Генерального прокурора, МВС, Національній поліції України рекомендується:

1. Розробити та затвердити методичні рекомендації щодо розмежування допустимих методів оперативного документування та провокаційних практик при розслідуванні злочинів у сфері порнографії та проституції. Методичні рекомендації мають конкретизувати критерії «пасивного» і «активного» характеру дій правоохоронців.
2. Встановити заборону на використання осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності за статтею 181-1 КУпАП, як конфідентів або агентів при проведенні НСРД. Залучення таких осіб має бути виключно добровільним та фіксуватись у встановленому порядку.
3. Відомчими актами МВС заборонити практику «планових показників» щодо кількості порушених проваджень за статтями 301, 303 КК України та 181-1 КУпАП. Показники ефективності підрозділів мають оцінюватися за якісними критеріями (судові вироки, викриті мережі), а не кількістю відкритих справ.

4. ОГП запровадити систему внутрішнього аудиту справ, закритих судом із посиланням на провокацію.

5.5. Рекомендації законодавчого характеру

Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України рекомендується:

1. Повторно внести на розгляд та проголосувати за законопроект про декриміналізацію добровільного дорослого контенту із урахуванням застережень, висловлених у ході дискусій, та максимальним збереженням кримінальної відповідальності за дійсно суспільно небезпечні прояви (дитяча порнографія, контент без згоди тощо). Провал законопроекту № 12191 28 травня 2026 року має стати відправним пунктом для системної підготовки нового варіанту законодавчої ініціативи, а не для відмови від реформи.
2. Розробити та запровадити цифрову регуляторну систему для онлайн-платформ із контентом для дорослих, що передбачатиме: обов'язкову вікову верифікацію; маркування та класифікацію контенту; реєстр операторів та прозорість фінансових потоків; механізм видалення незаконного контенту (передусім дитячої порнографії та контенту без згоди). Це дозволить перейти від неефективного кримінального переслідування до регуляторного управління.
3. Ввести до складу Кримінального кодексу України самостійні норми щодо: «*порнопомсти*» (некомерційне поширення інтимних матеріалів без згоди особи); *deepfake pornography* (виготовлення та поширення синтетичних порнографічних матеріалів із зображенням реальних осіб без їх згоди). Такі діяння є реально суспільно небезпечними і потребують самостійної кримінально-правової охорони.
4. Запровадити міждисциплінарну експертну платформу з представників правничого, медичного та психологічного фахового середовища, правозахисних організацій та академічного середовища для розробки збалансованої моделі регулювання секс-індустрії в Україні з урахуванням завдань воєнного часу і перспектив євроінтеграції.
5. Розглянути питання виключення статті 301 КК України (в частині «дорослої» порнографії) зі сфери дії Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» як підстави для проведення оперативних закупок. Це суттєво обмежить можливості для провокацій та корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

6. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80
7. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10
9. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17
10. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12
11. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 р. № 1296-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
13. Директива ЄС 2011/93/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 13 грудня 2011 р. про протидію сексуальній експлуатації дітей та дитячій порнографії. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0093
14. Директива ЄС 2022/2065 (Акт про цифрові послуги) від 19 жовтня 2022 р. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065
15. Лансаротська конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25 жовтня 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927
16. Проект Закону № 9623 про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення свободи від втручання в приватне життя людини від 18 серпня 2023 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42621
17. Проект Закону № 12191 про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо декриміналізації обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами від листопада 2024 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45819

Судова практика

18. Аналіз судової практики у кримінальних справах за 2023 рік. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Analiz_statistika_kriminal_2023.pdf
19. Рішення ЄСПЛ у справі «Ramanauskas v. Lithuania» від 5 лютого 2008 р., заява № 74420/01. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-84971%22]}
20. Рішення ЄСПЛ у справі «Furcht v. Germany» від 23 жовтня 2014 р., заява № 54648/09. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-147016%22]}
21. Рішення ЄСПЛ у справі «Dudgeon v. the United Kingdom» від 22 жовтня 1981 р., заява № 7525/76. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57473%22]}
22. Рішення ЄСПЛ у справі «Берлізев проти України». URL: https://hudoc.echr.coe.int
23. Судова статистика. Офіційний веб-портал судової влади України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

24. Аналіз судової практики щодо ст. 301 КК України. Opendatabot. URL: https://court.opendatabot.ua/criminal/301
25. Аналіз судової практики щодо ст. 303 КК України. Opendatabot. URL: https://court.opendatabot.ua/criminal/303

Наукова та аналітична література

26. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид. Київ: Юридична думка, 2022.
27. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Монографія. Київ: Юрисконсульт, 2006.
28. Гура О. Заборона провокації злочину: практика Верховного Суду. Частина 1. Вища школа адвокатури НААУ. 2022. URL: https://www.hsa.org.ua/lectors/gura-oleksij/articles/zaborona-provokatsiyi-zlochynu-praktyka-verhovnogo-sudu-chastyna-1-provokatsiya-v-bilokomirtsevyh-zlochynah
29. Гура О. Заборона провокації злочину: практика Верховного Суду. Частина 2. Вища школа адвокатури НААУ. 2023. URL: https://www.hsa.org.ua/lectors/gura-oleksij/articles/zaborona-provaciyi-zlocinu-praktika-verxovnogo-sudu-castina-2provokaciia-v-spravax-pro-narkotiki
30. Заборона провокації злочину: практика Верховного Суду. Юридичний вісник України. 2022. URL: https://yvu.com.ua/zaborona-provokatsiyi-zlochynu-praktyka-verhovnogo-sudu/
31. Легалізація порнографії в Україні: що пропонують депутати та як це покращити? Лабораторія цифрової безпеки. 2023. URL: https://dslua.org/publications/lehalizatsiia-pornohrafii-v-ukraini/
32. Verkhovna Rada of Ukraine did not support decriminalization of pornography. Nikvesti. May 28, 2026. URL: https://nikvesti.com/news/public/319032-verkhovna-rada-ne-pidtrymala-dekriminalizatsiia-porno-2026
33. Декриміналізація порно в Україні: ВРУ нарешті має "політичне рішення". ITC.ua. 2026. URL: https://itc.ua/ua/novini/zakonoproyekt-12191-pro-dekryminalizatsiyu-porno/
34. Декриміналізація порно в Україні. УНІАН. 2025. URL: https://www.unian.ua/society/za-zyomku-i-poshirennya-video-dlya-doroslih-ne-sadzhatimut-v-radi-zareyestruvali-zakonoproyekt-12816594.html
35. Верховна Рада розгляне у першому читанні законопроєкт про декриміналізацію порнографії. ZMINA. 2026. URL: https://zmina.info/news/u-verhovnij-radi-gotuyutsya-do-golosuvannya-za-dekryminalizacziyu-pornografiyi/
36. Правоохоронний комітет Ради підтримав законопроєкт про декриміналізацію порно. Детектор медіа. 2024. URL: https://detector.media/infospace/article/236281/2024-12-23-pravookhoronnyy-komitet-rady-pidtrymav-zakonoproiekt-pro-dekryminalizatsiyu-porno/
37. Статистика кримінальних проваджень. Слово і Діло. 2023. URL: https://www.slovoidilo.ua/2023/08/21/infografika/suspilstvo/yak-zminylysya-rezultaty-roboty-pravooxoroncziv-pochatkom-velykoyi-vijny
38. Чи готова держава змінити підхід до контенту для дорослих. PB News. 2026. URL: https://pb-news.info/2026/05/28/dekryminalizacziya-pornografiyi-v-ukrayini-korupczijni-ryzyky-pozycziya-naczpolicziyi-ta-finansovyj-vymir-reformy/
39. Провокація злочину в практиці Верховного Суду та ЄСПЛ. Equity Law. URL: https://equity.law/press-center/publications/1043.html

40. Провокація злочину: практика Верховного Суду. Barristers. 2018. URL: https://barristers.org.ua/news/provokatsiya-zlochynu-praktyka-verhovnogo-sudu/
41. Захист від провокації обов'язково передбачає, що обвинувачений визнає вчинення ним інкримінованих йому дій. Судово-юридична газета. 2024. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/309166-zaschita-ot-provokatsii-obyazatelno-predusmatrivaet-chto-obvinyaemyy-priznaet-sovershenie-im-inkriminiruemykh-emu-deystviy-no-utverzhdaet-chto-sovershil-ikh-v-rezultate-nezakonnogo-podstrekatelstva-verkhovnyy-sud
42. Статистична інформація про стан злочинності та результати прокурорсько-слідчої діяльності. Генеральна прокуратура України. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html
43. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1412 (2004) про проституцію. URL: https://pace.coe.int/en/files/17145/html
44. UNODC. Toolkit to Combat Trafficking in Persons. United Nations, New York, 2008. URL: https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/2008/criminal-justice-toolkit.html
45. WHO. Prevention and treatment of HIV and other sexually transmitted infections for sex workers in low- and middle-income countries. Geneva, 2012. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789241504744